

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. II. cap. 12. an Contritio sit causa remissionis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

pio facit justum:) deputatur fides ejus ad Justitiam. Pergit post aliqua ex Sententiâ Davidis coram DEO pœnitentis: *In tuâ Justitiâ erue me. Quia in me non invenisti Justitiam meam, erue me in tuâ. Hoc est, illud me eruat, quod me justificat, quod ex impio pium facit, quod ex iniquo justum, quod ex cæco videntem, quod ex cadente surgentem, quod ex fletu gaudentem. Hoc me liberat, non ego. In tua Justitiâ erue me.* Nulla hic mentio propriæ Satisfactionis vel Satisfactionis, nulla propriæ, quam sibi metipso denegat, sed Divinæ solùm Justitiæ, per veram Fidem applicatæ, vel adhuc applicandæ, quâ se & non aliâ coram DEO justum & justificatum, vel justificandum & justum fieri desiderat Regius Plâtes

in Psal. 20. ex augustissimi Doctoris Sententiâ, quam ad eadem verba alibi & aliâs occurrentia iisdem penè verbis repetiit, scribens: *In tuâ Justitiâ erue me. Non in mea, sed in tua. Si enim in meâ, ero ex illis, de quibus ille ait, ignorantes DEI Justitiam, & suam volentes constituere, Justitiæ Dei non sunt subjecti. Ergo in tuâ Justitiâ, non in meâ; quia, mea quid? processit iniquitas. Et cum ero justus, in tuâ erit Justitiâ; quia Justitiâ abs te mihi data justus ero, & sic erit mea, ut tua sit, id est, abs te mihi data. In cum enim credo, qui justificat impium, ut deputetur Fides mea ad Justitiam. Erit ergo & sic Justitiâ mea, non tamen tanquam propriâ meâ, non tanquam à meipso mihi data, sicut putabant, qui per literam gloriabantur, & Gratiâ respuebant.* Alibi Sanctus Pater expressè confessioni peccatorum denegans vim meriti, Fidem in impetrandâ eorum remissione ita commendavit: *Quid in Ps. 110. magnificentius, quam justificare impium? Sed opus fortasse hominis prævenit istam DEI magnificentiam, ut cum fuerit peccata confessus, justificari mereatur. Descendit enim de Templo justificatus Publicanus magis, quam ille Phariseus, quia nec oculos ad Cælum audebat levare, sed percutiebat pectus suam, dicens: DEUS, propitius esto mihi peccatori. Hac est magnificentia Domini, justificatio peccatoris; quoniam, qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Hac est magnificentia Domini, quoniam, cui plurimum dimittitur, plurimum diligit. Hac est magnificentia Domini, quoniam, ubi abundavit peccatum, superabundavit Gratia. Sed fortasse ex operibus, (iusque vel Satisfactionis, vel Satisfactionis?) Non, inquit, ex operibus, ne forte quis extollatur; Ipsius enim sumus signum, creati in Christo in operibus bonis. Justitiâ homo non operatur, nisi justificatus; credens autem in Eum, qui justificat impium, à Fide incipit, ut bona opera, non procedentia, quod meruit, sed consequentia, quod accepit, ostendant. Unde ergo illa Confessio? Nondum opus est Justitiæ, sed delicti improbatio. Sed quoquo se habeat modo, nec in ipsâ de te homo gloriatur, ut, qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quid enim habes, quod non accepisti? Non potuisset magis expressè Augustinus Evangelicorum de Fide, Pœnitentiâ primariâ parte, Sententiâ, contra operum pœnitentialium merita exhibuisse, modo studiosius Veritatis Sæcator sine omni præjudicio hæc expendat, adq; animum attentus vocet. Sed & ex ejus Psalmi Enarratione, undè Bellarminus ternarium ostendere voluit, frustra quamvis, in*

in Ps. 146. promptu est pro Fide testimonium: *Hoc pignus accepit Spiritus noster, ut incipiamus Fide DEO servire, & ex Fide justî adpellari, quoniam justus ex Fide vivit.* Plura his similia Augustini testimonia, præsertim in Enarrationibus Psalmorum pœnitentialium occurrentia, non adduco, his de mente Sancti Doctoris sufficienter testantibus, quibus unicuique nunc ex libro de vera & falsa Pœnitentiâ sub Augustini nomine non semel à Papeis laudato placet subjungere, omnium expressissimè, Evangelicorum Sententiâ exhibens? *Si Fides fundamentum est Pœnitentiæ, præter quam nihil est, quod bonum sit, ad pœnitentiâ facere. Pœnitentiâ itaq; quæ ex Fide non procedit, utilis non est. Oportet autem crediti, remedium Pœnitentiæ à Salvatore concedi. Ubi notandum, Authorem hujus Sententiæ non ex dubiis, sed ex concessis pro Pœnitentiâ agenda argumentari, non tanquam incertum, sed quasi liquidum præsupponens, Pœnitentiâ in Fide fundatam esse, eamq; quæ ex Fide non procedit, inutilem esse, quo iterum nihil magis apertum pro Evangelicorum Sententiâ dici aut scribi potuit.*

LIBRI SECUNDI DE POENITENTIA CAPVT DVODECIMVM,

De Quæstione

An Contritio sit causa remissionis peccatorum?

Hic Quæstioni controversæ sex alias præmittit Bellarminus, quarum prima est, An Contritio sit actus bonus & liber, & num ad Legem, an ad Evangelium pertineat? *secunda,*

secunda, an sit actus solius liberi arbitrii? tertia, an includat odium ac detestationem peccati prateriti? quarta, an includat propositum bene vivendi? quinta, an sit necessaria ad justificationem? sexta, an summum exigat dolorem? In quarum tractatione sicut non semel Evangelicorum Sententiam malitiosè pervertit Bellarminus, eos sibi adversarios fingens, ubi non sunt: ita ut plurimum suis innititur hypothesebus, quasi omnino certis, & extra dubium positis, rarissimè Augustini auctoritate usus, & non nisi in re utrinque certà, vel ubi contra suos, quos dicit, Catholicos disputare necessum habuit, ut ad eòs silentio liceat pratermittere, factà ad eam transitione, ubi directè sibi met invicem opponuntur Sententiae, Dòctorq; augustissimus tanquam Evangelicæ Veritatis Confessor & Testis à pravo verborum Ejus intellectu vindicandus est. Etsi autem Bellarminus Synodi Tridentinae de hâc Quæstione Sententiam ita proponat, ut Catholicos communi consensu docere statuat, *Contritionem esse causam remissionis peccatorum*, idq; intelligi debere duobus modis, *quia videlicet disponit ad justificationem, & impetrat remissionem peccatorum, & quia dispositio non solum se tenet ex parte materiae, sed etiam ex parte agentis, ideo actum Poenitentiae, quatenus ab auxilio Gratiae, & libero procedit arbitrio, atq; hominem disponit ad justificationem, ipsius justificationis causam dici posse etiam aliquo modo efficientem*; negare tamen non potuit, Theologos Scholasticos in eo videri dissentire, quod non nulli volunt, *actum Poenitentiae, ut etiam Fidei & dilectionis, esse dispositionem ad remissionem peccatorum, sed non meritum, neque de condigno, neq; de congruo remissionis peccatorum*, & hujus Sententiae Johannem Capreolum, & Dominicum à Soto fuisse, alii est contrario, iique, ut fatetur, plurimi, *ejusmodi actus non solum dispositionem, sed etiam meritum de congruo justificationis esse volunt*, quam esse dicit Sententiam Lombardi, Thomae, Alberti, Bonaventurae, praterea Scoti, Durandi, Gabrielis & aliorum, ex recentioribus autem *Andreae Vegae*, Theologi Tridentini, contra quem in antecedentibus ad quartam Quæstionem disputavit Bellarminus, hic de suo addens, *quamvis posterior hæc Sententia verior, & Scripturis ac Patribus conformior videatur, in eo tamen potissimum se laboraturum, ut probet, Poenitentiam sive Contritionem, quidquid sit de vocabulo meriti, esse remissionis peccatorum causam*, id est, ut in proximè antecedentibus Synodi Tridentinae Sententiam explicavit, *aliquo etiam modo efficientem*. Non est, ut de conciliatione diversarum inter Theologos Scholasticos hâc de Quæstione Sententiarum simus solliciti, illis Poenitentiam, vel partem ejus, Contritionem dicentibus esse dispositionem tantum ad remissionem peccatorum, his verò etiam meritum de congruo eidem adscribentibus, quæ ipsa Sententiarum diversitas tamen non parvum adferre videtur huic Controversiæ præjudicium, neq; minus jaçtatæ unitati impedimentum, non ita facilè removendum. Cum Bellarmino res erit nobis, ad Synodi Tridentinae Decretum se suamque Sententiam conformante, ac Contritioni causalem influentiam & aliqualem efficientiam remissionis peccatorum adscribente, eamq; præter Scripturæ dicta & plura Patrum testimonia, etiam duobus ex Augustino locis demonstrante, quorum priorem ad antecedens proximè caput ex Epistola ad *Macedonium* de publica & solenni Poenitentia, examini jam subjecimus; posterior autem hic est: *Nimivita poenitentiam egerunt, & certam meruerunt Misericordiam*. Quia autem bene novit Bellarminus, hanc suam de Contritionis effectu Sententiam non ita esse omni ex parte liquidam, ut non super adhuc sit, quod contra eam posset objici; idèò, quâ videri voluit sinceritate Controversias tractasse, objectionem adversariorum, non expresso tamen nomine eorum, adposuit, additâ ex Augustino responsione, an autem satis apta & sufficienti, post videbitur. Objectio hæc est: *Si Contritione nostra justificamur, quomodo gratis justificari nos dicit Apostolus? Et, si Contritio meretur justificationem, cur non potius redditur, quàm donatur?* Respondeo, inquit Bellarminus, quod ad similem olim objectionem respondit August. *idèò gratis nos justificari, licet Contritionis merito justificemur, quia Contritio ipsa est donum DEI*; ille enim non gratis justificaretur, qui ex opere proprio, i. e. solius liberi arbitrii viribus adquisito justificaretur. Non dicat, inquit Augustin. *sibi, si ex fide, quomodo gratis? quod enim Fides meretur, cur non potius redditur, quàm donatur? Non dicat ista homo fidelis, qui a cum dixerit, ut merear justificationem, habeo Fidem, respondetur ei: Quid enim habes, quod non accepisti? Cum ergo Fides impetrat justificationem, non Gratiam aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa Gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici*. Hæc ille, ubi meritum humanum vocat opus ex solo libero arbitrio factum, sine speciali videlicet gratiâ Dei excitante & adjuvante; quâ significatione meritum accipiendo passim

Ecc

contra

contra Pelagianos adfirmat, *Gratiam non secundum merita nostra dari, ut videre licet in hac ipsa Epistola, & in præcedente & subsequente, & in præfatione ad Psalmum trigessimum primum, & in libro de Gratia & libero arbitrio, ubi ante justificationem nulla agnoscitur meritum, nisi mala.* Sed nusquam negat, ex operibus cum speciali auxilio DEI factis, ut ex actibus Fidei, Orationis, Pœnitentiæ & similibus, non posse nos mereri aliquo modo ipsam peccatorum remissionem & gratiam benè operandi, quin potius id aper-
 Epist. 105 tiffimè confitetur, scribens: *Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo est merito, si Fides hanc impetrat; neque enim nullum est Fidei meritum, quâ fide dicebat ille: DEUS, propitius esto mihi peccatori! Et descendit justificatus merito fidelis humiliatus; quoniam, qui se humiliat, exaltabitur.* Restat igitur, ut ipsam Fidem, unde omnis Justitia sumit initium, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam in de incipiunt bona, quæcumq; sunt merita; sed gratuitum DEI donum esse fateamur, si
 Epist. 106. *Gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus.* Et iterum: *Si quis dixerit, quod gratiam benè operandi Fides mereatur, negare non possumus, imò gratissimè confitemur.* Pergit Bellarminus respondendo: *Neg. verum est, quod quidam dicunt, ab Augustino retractatam fuisse istam Propositionem, Fides meretur justificationem, quando retractavit illam, Initium Fidei est ex nobis.* Nam in Epistolis proximè laudatis, ubi maximè contendit, *Initium Fidei non esse ex nobis, disertis docet verbis, Fidem mereri justificationem; & in illo ipso retractationum loco, ubi retractat, quod olim dixerat, initium Fidei esse ex nobis, adfirmat, verissimè dictum esse, quod Fides inchoet meritum.* Porrò Thomas dicit, Propositionem hanc, *Fides meretur justificationem, esse retractatam, si Fides accipitur pro fide solis liberi arbitrii viribus acquisita; in quo sensu neque Augustinus accipit fidem, neque nos accipimus, scribit Bellarminus, cum dicimus, Fidem mereri de congruo justificationem.* Sed nondum satis respondit Bellarminus, verum ex divite Eruditionis promtuario responderi in super secundo ad eandem objectionem, *non solum gratis nos justificari, licet Pœnitentiâ justificationis gratiam mereatur, quia donum DEI est Pœnitentiâ; sed etiam quia meritum illud, quod Patres agnoscunt ante peccatorum remissionem, non est meritum ex condigno, sed ex congruo, neque illi merces ex Justitiâ, sed ex Benignitate respondet, ac breviter, non est meritum simpliciter, sed aliquo (saltem) modo: Meritum enim ex condigno, & simpliciter non præcedit justificandum, sed sequitur justificatum, ut Augustinus scribit, laudatis ex Eo locis, quæ infra in Quæstione de solâ Fide iteratò occurrunt, adeoque ibi ad debitum citandis Examen.*

Nunc Bellarmino responderi debet partim ad objectam ex Augustino pro Contritionis effectu causali & meritorio auctoritatem, partim quoque ostendendum venit, Ejus responsiones ad objectionem nomine adversariorum à se propositam præsentis Institutio non infervire, neque id defendere vel confirmare, quod jure debebant. Et quidem objectum ex Augustino de Ninivitarum pœnitentiâ testimonium quod attinet, argumentatur ibi Bellarminus à toto ad partem, id est, à Pœnitentiâ ad partem ejus, videlicet Contritionem, modo argumentandi minus valido, ut Logicæ discipuli notant. Hinc omninò notari merentur verba, quibus hanc Ninivitarum Pœnitentiâ ex ipsius
 oper. T. I. Textus circumstantiis *D. Hunnius* noster accuratissimè descripsit: *Primo operis vox*
 p. 639. & non de externo tantum Jejunio, humiliatione atque precibus Ninivitarum intelligi-
 640. tur, sed maximè omnium de internâ cordis conversione & Fide; nam hic additur a-
 pertè, quod conversi sint à viâ suâ malâ. Jam autem Conversio vera semper habet
 inclusam Fidem, tanquam partem sui primariam. Quin imò Propheta explicatam
 facit mentionem Fidei, scribens: *Et crediderunt Viri Ninivite in Deum.* Quare Fi-
 des est nobilissimum illud opus, cujus respectu ira Domini fuit averfa. Ad hæc, si ma-
 ximè confirmare possent Papiſtæ, quod nec Fides nec Conversio sub operum nomi-
 ne hic intelligerentur, quod tamen evincere in æternum haud possunt; tamen quia
 hic tantum de averfis temporalibus pœnis agitur, nec aliqua æternarum fit expressa
 mentio, nihil possunt proficere contra nos Pontificii, quando quidem spontè largi-
 mur, opera bona compensari à DEO, tamen si gratis, mitigatione vel etiam aver-
 sione calamitatum & pœnarum corporalium. Æternæ verò pœnæ non nisi Fi-
 de, quam Propheta Ninivitis tribuit, averti possunt; Fides enim accipit in
 verbo Promissionis gratiam DEI, & huic inclusam redemptionem à condempna-
 tionem perpetuâ. Libuit hanc Exegetin Hunnianam adponere, quam antehac Præce-
 ptor merittissimus, *D. Johannes Schmidtius*, in Universitate Argentinenſium Theolo-
 gicæ Facultatis Antecessor, in Explicatione hujus Propheta publicâ auditoribus
 interq;

interq; eos mihi etiam insigniter commendavit; cui per omnia fere similis est *Esthiana*, ex Adnotationibus in difficiliora S. Scripturæ loca huc insuper adscribenda: *En opera, ad quæ Deus respexit.* Primum est Fides, dicitur enim in præcedentibus, & crediderunt viri Ninivita in DEUM. Deinde, Conversio à peccatis ad Justitiam, de qua sic: Convertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate suâ. Tùm, Oratio, quæ est signum fidei in DEUM ad veniam consequendam, quæ his innuitur verbis: clament ad Deum in fortitudine. Quartò, Pœnitentiæ opera & afflictiones corporales, de quibus: Prædicaverunt Jejunium, & vestiti sunt Saccis, à majori usq; ad minorem, & Rex ipse indutus est sacco, & sedit in cinere. Et quidem eos veram egisse Pœnitentiam patet, tum quod ob eam Deus iis pepercerit, tum quod Christus dicat in Evangelio, Surgent Ninivita in Judicio, & condemnabunt generationem istam, eò quod Pœnitentiam egerunt, q. d. Pœnitentiam, quam Ego nunc prædico, & ista generatio non vult facere. Deinde etiam Concilium Tridentinum de Contritione differens, sess. 14. cap. 4. testatur, Ninivitas timore pœnarum utiliter concussos ad Jonæ prædicationem terribus plenam egisse Pœnitentiam, & Misericordiam à Domino impetrasse. Quod Augustinus voce meriti usus fuit, quo id significatu accipi debeat, suo infra loco indicabitur. Nunc cæteris, quæ hic potè observari possent, Lectoris judicio commendatis, id etiam breviter ostendendum est, Bellarmini ex Augustino responsiones ad propositam à se objectionem omninò non quadrare. Quæstio enim est de Contritionis effectu, an nimirum causa sit remissionis peccatorum; Augustinus autem in testimoniis à Bellarmino laudatis non nisi de effectu Fidei agit, cui an ex mente Patris Sancti, & quâ ratione Meritum adscribatur, itidem infra occurret, ubi simul monebitur, quid de retractatione Eius habendum sit, & num aliquod meritum propriè dictum, sive ex condigno, sive ex congruo, homini etiam justificato attribui de jure possit. Malè ea inter iterum argumentatus est Bellarminus ab effectu Fidei, quam Pœnitentiæ partem primariam diximus, ad effectum Contritionis, quæ prior quidem & Fidem ordine antecedens pars est, & quod aliqui sano admittunt sensu, *causa sine quâ non remissionis peccatorum, cum absque contritione Divinitus requisitâ & omninò in pœnitente necessaria non fiat remissio peccatorum;* nullo tamen modò meritum dici potest impetrandæ à DEO reconciliationis, quod soli Christo debetur, vel causa etiam verè influens in effectum, ex quo cunq; etiam genere causarum, aut medium aliquod adprehendendæ ex Evangelio Gratiæ, quo nomine solam venire Fidem, infra itidem ex Augustino demonstrabitur.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM,

DE

*Contritione imperfectâ seu Attritione,**an ea utilis & bona sit?*

PRætermisâ iterum Quæstione de Contritione cum voto Sacramenti, i. e. Absolutionis, ut vocat Sacramentalis, num videlicet ante eam, & sine eâ etiam, peccata homini remittantur, utpotè quam Bellarminus non tam contra Evangelicos, quàm contra *Scripturam quandam Catholicam* tractat, etsi non pauca quoad Augustini auctoritatem ibi non semel occurrentem animadversione digna inveniantur; neq; etiam eâ sub Examen susceptâ, quæ de peccato in Spiritum Sanctum agit, utpotè ipso agnoscente & per diversas quinque observationes demonstrante Bellarmino, Augustini de eo Sententiam aliqua quidem ex parte veram esse, videri tamen defendi non posse; contra quem tamen post alios, ante annos non ita multos, Theologus Lipsiensis hodiè primarius, Dn. D. Scherzerus, in peculiari de hoc Peccato in Spiritum Sanctum Dissertatione ostendit, e. 10. lit. I. varium in definiendo hoc scelere Augustinum fuisse, Eumque variantibus de eo opinionibus occasionem dedisse Doctoribus Papæis ad constituendum sex ejusdem peccati species diversas, ipsumque antehac Thomam Aquinatem ex variis Augustini definitionibus numerum earum probasse senarium, Canisio etiam in Summâ Doctrinâ id ita exponente; omisiss inquam vice hæc duabus hisce Quæstionibus, non ita inter nos controversis, ut propter eas aliquod à Tridentinis anathema nobis sit metuendum, ad eam nos conferimus, quæ de Contritione agit imperfectâ, sive potius Attritione, ortâ ex metu pœnæ, de quâ Bellarm. litem esse dicit, bonane sit, an utilis, apertè removens à statu Contritionis *timorem naturalem*, quem dicit esse passionem quandam partis inferioris; *timorem* quoq; *mundanum*, cum quis ita pœnas à rebus creatis inflendas metuit, ut propterea in

Eee 2

Creatorem